

Datum: 31 mei 2024

Aan: College van B&W, gemeenteraad

Afschrift: Directeurenberaad, Controllersberaad

Van: Sigrid ten Heuvel, Ralph Meijers

Onderwerp: Meicirculaire 2024 gemeentefonds

Het vorige kabinet heeft structureel 4 miljard euro uitgenomen en inclusief de maatregelen in deze meicirculaire per saldo slechts structureel 2 miljard euro gerepareerd. Onderdeel van de reparatie is het schrappen van de verder oploop van de opschalingskorting vanaf 2026. Hier staat echter wel een eenmalige uitname voor 2025 tegenover. Het ziet er niet naar uit dat het nieuwe kabinet een nieuwe weg in gaat slaan. Zo is in het hoofdlijnenakkoord opgenomen dat de specifieke uitkeringen teruggaan naar het gemeentefonds maar wel met een nieuwe budgetkorting van 10% op het bedrag van de specifieke uitkering.

Enschede heeft in de ALV van de VNG in december 2023 alsook in de ALV op 24 mei 2024 een duidelijke opdracht aan de VNG heeft meegegeven (die ook met grote meerderheid van stemmen is omarmt door de gemeenten in Nederland). Zij moeten in gesprek gaan met het kabinet over het takenpakket van gemeenten. Het is immers niet meer dan reëel dat er keuzes worden gemaakt in het takenpakket van gemeenten of gemeenten meer knoppen krijgen om aan te draaien als het budget niet wordt aangevuld.

Resultaat

De doorrekening van de meicirculaire 2024 levert het volgende resultaat op:

Omschrijving (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027	2028
Stand gemeentefonds meicirculaire 2024	494.578	503.909	493.813	506.487	521.645
Stand gemeentefonds decembecirculaire 2023	475.405	500.988	487.450	501.523	516.250
Bruto mutatie	19.173	2.921	6.362	4.964	5.395
Taakmutaties meicirculaire 2024	-7.956	-11.529	-5.552	-5.341	-5.424
Herziening vorige circulaire	-26				-764
Resultaat meicirculaire 2024	11.191	-8.608	811	-376	-792

Het resultaat wordt sterk beïnvloed door de overgang naar een nieuwe systematiek en daarmee *bijstelling van de accressen*. Het rijk heeft eenzijdig besloten om deze te veranderen.

Bijstelling accressen

De accressen, dus de groei van het gemeentefonds, bestaan uit een prijs- en volumecomponent. Beide componenten worden nu aangepast.

Prijscomponent

Dit is de component waarmee de gemeente een vergoeding ontvangt voor de loon- en prijsindexatie in de gemeentebegroting. Sinds enkele jaren werd gerekend met een gewogen gemiddelde van de indices voor de loonvoet overheid, de netto materiele consumptie en de overheidsinvesteringen. Deze wordt nu vervangen door de indexatie te baseren op de prijs bruto binnenlands product (zoals tot enkele jaren geleden ook het geval was). Deze indexatie is lager en hierdoor valt het accres lager uit.

Voordat het rijk echter de berekening baseert op de prijs bbp, verlaagt zij eerst de indexatie nog op basis van de vorige systematiek van het gewogen gemiddelde. De verlaging hangt samen met de verlaging van de verwachtingen tussen Prinsjesdag 2023 (waarop de septembercirculaire 2023 was gebaseerd) en de voorjaarsnota van het rijk nu.

In totaliteit zorgt dit voor een forse daling van de vergoeding voor loon- en prijscompensatie die de gemeente ontvangt van het rijk via het gemeentefonds.

Volumecomponent

Al eerder had het rijk aangegeven dat de zogenaamde trap-op en trap-af systematiek, waarbij het gemeentefonds stijgt en daalt met de rijksuitgaven, wordt vervangen vanaf 2026. Nu besluit het rijk dat de nieuwe systematiek waarbij de volumeontwikkeling is gebaseerd op het 8-jarige historische gemiddelde van het bbp, al vanaf 2024 wordt ingevoerd. De accressen waren bevroren tot en met 2025.

De nieuwe berekening van de volumecomponent zorgt voor een negatief effect in 2024 en 2025. Het effect is positief voor 2026 e.v.

Incidentele compensatie rijk

Omdat bovenstaande leidt tot een fors negatief effect op de accressen in het gemeentefonds, wordt deze deels gecompenseerd door het rijk met een incidentele ophoging van het gemeentefonds. Hierbij heeft het rijk echter besloten om voor 2025 ongeveer de helft te vergoeden (blijkbaar om een tekort op de rijksbegroting af te dekken) zodat een korting van 675 miljoen euro resteert voor de gemeenten.

Resultaat 2024

Het positieve resultaat ontstaat als resultante van:

- Een lager accres door een lagere vergoeding voor loon- en prijscompensatie (LPO) als ook lager volumecomponent. Het rijk verstrekt wel een incidentele vergoeding maar voor Enschede resteert nog steeds een nadeel hierdoor.
- Een incidenteel voordeel voor 2024 omdat er ruimte is onder het zogenaamde plafond BTW compensatiefonds. Over 2023 hebben de gemeenten minder afgerekend dan waarmee het rijk rekening had gehouden waardoor verschil in het gemeentefonds wordt gestort.
- Een nadeel door aanpassing in hoeveelheden maatstaven. Hierbij gaat het met name om een daling van het aantal bijstandsontvangers en huishoudens laag inkomen waarmee een aanzienlijk deel van het gemeentefonds wordt verdeeld. Hier tegenover staat een vrijval vanuit behoedzaamheid die binnen de raming van het gemeentefonds wordt aangehouden voor niet te voorspellen mutaties in accressen en maatstaven.
- De verrekening vanuit een correctie uit vorige circulaires waarbij het in dit geval gaat over een bijdrage die is uitgekeerd in 2023 voor de zogenaamde POK-middelen (Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag maar onterecht niet is toegevoegd aan het budget.

Het positieve resultaat voor 2024 is verwerkt in de 1^e Tussenrapportage 2024. Hierbij is een besispunt opgenomen waarbij het resultaat voor deze circulaire wordt verrekend met de algemene reserve. Hetzelfde gaat ook op voor het resultaat voor 2024 vanuit september- en decembercirculaire 2023 die nog niet in de Gemeentebegroting 2024, en dus niet in het middelenkader, zijn verwerkt.

De resultaten uit circulaires werden voorheen geparkeerd op een stelpost in de begroting. Aan het eind van het jaar werd deze stelpost dan verwerkt in het resultaat in de Gemeenterekening. Voorgesteld wordt deze werkwijze aan te passen en de resultaten van circulaires (zowel positief als negatief) op het lopende jaar direct te verrekenen met de algemene reserve. Dit om de volgende redenen:

- Vaak zien we dat het Rijk eind van het jaar nog veel extra middelen toekent aan gemeenten. Dit zorgt ervoor dat ons jaarrekening resultaat er vaak positiever uitziet dan het werkelijke resultaat uit onze activiteiten. Door tijdens het jaar het effect van de circulaires al met de algemene reserve te verrekenen laten we beter zien wat het feitelijke resultaat op uitvoering van onze taken is.
- Onze huidige werkwijze bemoeilijkt onze discussie met het Rijk over onbalans in taken en middelen. Het Rijk voert namelijk als argument aan dat gemeenten jaar in jaar uit fors positieve jaarrekening resultaten hebben en daarmee geen extra middelen nodig hebben. Daarbij gaan ze echter voorbij aan dat de jaarrekening vaak sterk positief beïnvloedt wordt doordat ze vaak zelf laat in het jaar nog extra middelen naar gemeenten doorschuiven. Bij de nieuwe werkwijze wordt het jaarrekening resultaat hiermee niet meer beïnvloedt. Daarmee staan we sterker in ons gesprek met het Rijk over de financiële conditie van gemeenten.
- Zowel de accountant als dhr. De Kruijff maken elk jaar in hun rapport opmerkingen over grote afwijkingen tussen de begrote en werkelijke baten en lasten. Dit wordt mede veroorzaakt doordat het Rijk forse mutaties doorvoert in de algemene uitkering voor het lopende jaar. Door deze mutaties direct met de reserve te verwerken treden minder grote afwijkingen op tussen begroting en jaarrekening.
- Sinds 2023 moet het college zelf een rechtmatigheidsverklaring afgeven. Voor onder- en overschrijdingen op de algemene uitkering geldt dat deze onrechtmatig zijn als ze niet tijdig aan

de raad gemeld worden. Dit om de raad in positie te brengen daarop eventueel nog bij te sturen. Met de nieuwe werkwijze leggen we expliciet een besluit voor bij de raad om mutaties in de algemene uitkering te verrekenen met de algemene reserve. Daarmee geven we de raad een nog nadrukkelijker positie.

- Wij streven er in onze IPC-cyclus naar om op 1 moment per jaar integraal alle afwegingen te doen. Het past daarbij om fluctuaties in het accres voor het lopende jaar direct te verrekenen met de algemene reserve en dan bij de volgende zomernota op basis van de financiële positie af te wegen of en waarop we middelen in onze algemene reserve inzetten.
- Uit navraag bij andere grote gemeenten blijkt dat diverse gemeenten een werkafsprake met de raad hebben dat mutaties in het gemeentefonds (na aftrek van taakmutaties) gedurende het jaar al verwerkt worden met de algemene reserve. Hiermee sluiten wij aan bij die werkwijze.

Resultaat 2025 e.v.

Zoals al toegelicht is sprake van een negatieve bijstelling van de accressen. Voor 2025 wordt daarnaast een korting van 675 miljoen euro opgelegd.

Vanaf 2026 heeft het rijk besloten om de oploop van de *opschalingskorting* te laten vervallen. Dit is een bedrag van 675 miljoen euro. (Overigens blijft de overige 300 miljoen euro dus gehandhaafd als uitname uit het gemeentefonds.) Hierdoor wordt het nadeel vanuit de bijstelling van de accressen grotendeels gecompenseerd.

Voor 2025 heeft het rijk besloten om het beoogde *besparingverlies jeugdzorg* van in totaal 500 miljoen euro op jeugd te laten vervallen omdat de maatregelen die moeten leiden tot de besparing, nog niet zijn gerealiseerd. Het vervallen van deze extra korting leidt echter niet tot een voordeel in de gemeentebegroting om gemeenten al rekening mochten houden met de voorgenomen besparing en een lagere raming van de uitgaven. Deze worden nu teruggedraaid.

Voor 2028 e.v. moet een correctie worden gedaan op de boekingen van een aantal taakmutaties die vanaf 2028 vervallen en incidenteel beschikbaar waren gesteld. Er is verondersteld dat deze structureel waren begroot en de vrijval zou leiden tot een voordeel op het resultaat van het gemeentefonds. De taakmutaties bleken echter slechts begroot te zijn tot en met 2027 en dus was er geen sprake van een voordeel voor 2028 e.v.

Het resultaat voor 2025 e.v. is verwerkt in het middelenkader van de Zomernota 2023.

Taakmutaties

In het resultaat zijn opgenomen een tweetal nieuwe taakmutaties en vele mutaties op bestaande uitkeringen. In de onderstaande tabel zijn deze opgenomen:

Omschrijving (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027	2028
<i><u>Nieuwe taakmutaties en uitkeringen:</u></i>					
Uitvoeringskosten Omgevingswet	495				
Gemeentelijke antidiscriminatie voorzieningen	23				
<i><u>Mutatie bestaande taakmutaties en uitkeringen:</u></i>					
Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden	581	581	581	581	581
Werkdrukverlaging jeugdbescherming	345	345	345	345	345
Ketensysteem jeugd	-7	-7			
Besparingsverlies jeugd		5.763			
Loon- en prijsbijstelling voogdij 18+	19	19	19	19	19
Compensatieregeling niet beoogde kosten jeugdzorg	-322				
Wmo hulpmiddelen	46	69			
Landelijke Vreemdelingen Voorziening	-145				
Handhaving energielabel C kantoren			1	1	1
Correctie extrapolatie participatie					112
Overgangsrecht levenslang					
Nationaal actieplan dakloosheid	1.291	1.291	1.291	1.291	1.291
Bommenregeling	395				
Bodembescherming	400	400	400	400	400
Armoedebestrijding kinderen		-39	-39	-39	-39
Maatschappelijke begeleiding statushouders	5				
Einde lening inburgeringsplichtig	10				
Kinderen in een AZC	-7	-4	-4	-4	-4
Regionale doelgroepsspecifieke aanpak	137	137	137		
Voorschoolse voorzieningen peuters	-4	-4	-4	-4	-4
Jeugd		-793	-793	-793	-793
Beschermd wonen	1.995	1.996	1.997	1.997	1.997
Vrouwenopvang	-14	-14	-13	-13	-13
Participatie	2.716	1.789	1.633	1.559	1.530
Totaal	7.956	11.529	5.552	5.341	5.424

Toelichting op de nieuwe uitkeringen:

- Uitvoeringskosten omgevingswet: De middelen komen nog uit het coalitieakkoord van kabinet Rutte IV en zijn bedoeld om in te zetten om de aansluiting, oefening en inregeling te organiseren zodat wordt voldaan aan de eisen uit de Omgevingswet.

- Gemeentelijke antidiscriminatie voorzieningen: Gemeenten ontvangen al vanaf 2009 middelen voor hun antidiscriminatie voorzieningen voor preventie van discriminatie op lokaal niveau. Gemeenten ontvangen nu extra budget om aan lokaal maatwerk te doen. Naar verwachting volgt het budget voor 2025 e.v. in de septembercirculaire 2025.

Toelichting bestaande uitkeringen:

- Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden: voor 2023 was de in totaal 40 miljoen euro al verdeeld als investering van betere dienstverlening door gemeente op het gebied van armoede en schulden. Hiermee worden ze nu structureel toegevoegd aan het gemeentefonds.
- Werkdrukverlaging jeugdbescherming: in aanvulling op de eenmalige bijdrage van het rijk van 10 miljoen euro in 2023 volgt nu structureel 30 miljoen euro overgeheveld naar het ministerie van justitie en veiligheid om de werkdruk en daarmee de lange wachtlijnen bij de jeugdbescherming aan te pakken.
- Ketensysteem jeugd: De bijdrage voor het beheer van de ketensystemen wordt verhoogd.
- Jeugd: Het rijk laat de 500 miljoen euro besparing voor jeugd vervallen. Deze toevoeging aan het gemeentefonds heeft echter geen budgettair effect aangezien de gemeente al rekening mochten houden met een lagere raming van de uitgaven die tegenover deze besparing stond.
- Compensatieregeling niet beoogde kosten jeugdzorg: er wordt in totaal 60 miljoen euro overgeboekt naar de begroting van VWS voor de uitvoering van deze compensatieregeling waarvan een groot deel komt uit de vrijval van de integratie-uitkering voogdij 18+ (zie hiervoor). Het overige komt ten laste van het gemeentefonds.
- WMO hulpmiddelen: er wordt budget overgeheveld vanuit de wet langdurige zorg naar de wmo om hulpmiddelen thuis te bekostigen.
- Landelijke Vreemdelingen Voorziening: De pilot liep eigenlijk tot en met 2022 en is gefinancierd door een uitname uit het gemeentefonds en wordt nu aan gemeenten vergoed via een specifieke uitkering. Nu wordt alsnog budget uitgenomen voor 2023 en 2024.
- Correctie extrapolatie participatie: dit budget is bedoeld voor de oploep van de kosten voor Wajong en Regulier werk die vanuit de integratie-uitkering participatie zijn overgeheveld naar de algemene uitkering. De betrokken ministeries hebben toegezegd te zorgen voor het benodigde extra budget.
- Nationaal Actieplan Dakloosheid: Gemeenten ontvangen in navolging van 2023 nu structureel budget.
- Suppletie-uitkering bommenregeling: de gemeente ontvangt de uitkering die aansluit bij het genomen raadsbesluit hiervoor.
- Bodembescherming: vanaf 2024 ontvangt de gemeente eenzelfde budget als in 2023 als tegemoetkoming in de kosten van het ambtelijk apparaat die de taken vanuit de Wet bodembescherming uitvoert.
- Armoedebestrijding kinderen: dit betreft de uitkomst van de jaarlijks actualisatie van de verdeling van het beschikbare budget.
- Maatschappelijke begeleiding statushouders: de gemeente ontvangt per statushouder een bijdrage.
- Einde lening inburgeringsplicht: de gemeente ontvangt nu ook voor 2024 budget voor inburgeraars die hun budget heen uitgeput maar nog wel inburgeringsplichtig zijn.
- Kinderen in AZC: de verdeling voor 2023 is nu definitief en deze geldt ook voor 2024 e.v.

- Regionaal doelgroepspecifieke aanpak: in navolging van 2023 worden nu middelen ter beschikking gesteld aan de centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's om statushouders naar werk te begeleiden.
- Voorschoolse voorzieningen peuters: de verdeling is geactualiseerd.
- Jeugd: Deze decentralisatie-uitkering voor bestrijding van voortijdig schoolverlaten gaat over naar de begroting van VWS.
- Beschermd wonen: dit betreft de toevoeging van loon- en prijscompensatie.
- Participatie: de toevoeging bestaat uit loon- en prijscompensatie, een verhoging van de bijdrage voor beschut werk en een tegemoetkoming voor de sociaal ontwikkelbedrijven.